

ROZDZIAŁ XII**ANEKS****BIBLIOGRAFIA**

- Antologia, Najpiękniejsze śląskie słowa*, Kortko Dariusz, Jedliński Leszek, Katowice 2010.
- Bartnicka-Dąbkowska Barbara, *Podstawowe wiadomości z dialektologii polskiej z ćwiczeniami*, Warszawa 1959.
- Bazielich Barbara, *Atlas Polskich Strojów Ludowych*, Strój cieszyński, cz. III, z. 6, Wrocław 2006.
- Bazielich Barbara, *Z bliska i z oddali. Stroje ludowe na Śląsku*, Katowice 2017.
- Bednarczuk Leszek, *Dziedzictwo (pra)idoeuropejskie w ludowej zoonimii słowiańskiej*, Kraków 2021.
- Beil A. Marie, *Gegenwartsentwicklung der Bielitzer Trachten*, *Schlesische Blätter für Volkskunde*, 4, 1942, s. 13–33.
- Beskidzkie sałasznictwo na przestrzeni wieków*, red. Michałek Józef, Cieszyn 2019.
- Bestwińskie wesele*, Owczarz Waleria red., Bestwina 1997.
- Biały Anna, *Słowniczek gwary wsi pszczyńskiej*, Pszczyna 2002.
- Biermann Gottlieb, *Geschichte des Herzogthums Teschen*, Teschen 1894.
- Boboń Grzegorz, Ślósarczyk Sławomir, *Ocalić od zapomnienia*, Bestwina 2020.
- Boryś Wiesław, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2008.
- Bronicz Stanisław, *Atlas stroju pszczyńskiego*, Pszczyna 2003.
- Brožová Veronika, *Tradiční lidová řemesla Valašska se zaměřením na zpracování dřeva a kovu, jejich minulost a využití dnes*, diplomová práce, Opava 2021.
- Brzezińska Anna Weronika, Tymochowicz Mariola, *Atlas Polskich Strojów Ludowych 1949–2019*, „Nauka” 1/2019
- Brzezińska Anna Weronika, Tymochowicz Mariola, *Stroje ludowe jako fenomen kultury*, Wrocław 2013.
- Bubak Zygmunt, *Bestwina*, Bestwina 2005.
- Bujak Piotr, *Tożsamość śląska. Rzeczywistość czy XX-wieczna kreacja?*, *Pogranicze. Polish Borderlands Studies*, t. 4, nr 1.
- Bystroń Jan Stanisław, *Ugrupowanie etniczne ludu polskiego*, Kraków 1925.
- Chromik Grzegorz, *Czechowice-Dziedzice i okolice*, Czechowice-Dziedzice 2001.
- Chromik Grzegorz, *Das Kronland Österreichisch-Schlesien und sein sprachliches Potpourri*, Kraków, 2021.
- Chromik Grzegorz, *Geschichte des deutschslawischen Sprachkontaktes im Teschener Schlesien*, Regensburg 2019.

Cieśla Marian, *Słownik gwary śląskiej, okolice Suszca i Pawłowic w ziemi pszczyńskiej*, Suszec 1999.

Cinciata Andrzej, *Przysłowia, przypowieści i ciekawsze zwroty językowe ludu polskiego na Śląsku, w księstwie cieszyńskim*, 1885.

Cinciata Andrzej, *Słownik dyalektyczny Śląska Cieszyńskiego*, reprint rękopisu 1998.

Czaiński Kamil, *Ponašymu – the mixed language code of Těšín Silesia*, „Adeptus” nr 14/2017.

Cząstka-Szymon Bożena, Ludwig Jerzy, Synowiec Helena, *Mały słownik gwary Górnego Śląska*, Katowice 2000.

Czyż Maria, *Wiersze sercem pisane o Bożej i ludzkiej miłości*, Czechowice-Dz.-Zabrzeg 1966.

Dankowice przeszłość i terażniejszość, red. Barciak Antoni, Kamiński Kazimierz, Dankowice 2020.

De Laveaux Ludwik, *Górale beskidowi zachodniego pasma Karpat. Rys etnograficzny zwyczajów i obyczajów włościan okolic Żywca*, Kraków 1851.

Dejna Karol, *Atlas polskich innowacji dialektalnych*, Warszawa 1981.

Dembiniok Marian, *Korowód naszych przodków*, Cieszyn 2006.

Dembiniok Marian, *Na skrzyżowaniu dziejów i kultury*, Cieszyn 2006.

Dembiniok Marian, *O Góralach, Wałachach, Lachach i Jackach na Śląsku Cieszyńskim*, Cieszyn 2010.

Dembiniok Marian, *Zarys kultury ludowej Śląska Cieszyńskiego*, Cieszyn 1995.

Długosz-Kurczabowa Krystyna, Stanisław Dubisz, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa 2001.

Dobrowolski Tadeusz, *Tradycje wołoskie w kulturze artystycznej Górali śląskich*, Cieszyn 1931.

Doroszewski Witold, *Przedmiot i metody dialektologii*, „Poradnik Językowy”, Warszawa, 1953.

Doroszewski Witold, *Słownik poprawnej polszczyzny*, Warszawa 1973.

Dubisz Stanisław, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa 2001.

Dunaj Bogusław, *Przedmiot i kierunki badań dialektologicznych*, Kraków 1996.

Dyrda Emil, *Zatopiona Kraina*, Zabrzeg 2015.

Dziadowiec Joanna, Wiącek Elżbieta, *Góralszczyzna, góralskość – konstruowanie i funkcjonowanie podhalańskiego mitu*, Uniwersytet Jagielloński, 2010.

Dzieje kościoła i parafii pw. Opatrzności Bożej w Ligocie, red. ks. Jan Miłkowski, Czechowice - Dziedzice - Ligota 2006.

Fender Mariusz, Nowrotek Maria, Polak Jerzy, *Zabytki Międzyrzecza i Ligoty*, Międzyrzecze 2014.

Ferfecki Antoni, *Historia Zarzecza*, Zarzecze 1994.

Fibic Monika, *O jednej, która nade wszystko kochała Śląsk*, Cieszyn 2006.

Fierla Gustaw, *Strój Lachów Śląskich*, Wrocław 1969.

- Goczałkowice Zdrój, red. Wiesława Korzeniowska, Opole 1996.
- Golec Józef, *Cieszyński słownik gwarowy*, Cieszyn 1991.
- Górka Anna, *Zarys rozwoju osadnictwa wiejskiego*, materiały z wykładu na Politechnice Gdańskiej, arch.pg.edu.pl, dostęp 23.08.2022.
- Greń Zbigniew, Krasowska Helena, *Słownik Górali Polskich na Bukowinie*, Warszawa 2008.
- Gustyn Jan, *Siedem wieków parafii Rudzica*, Rudzica 2000.
- Hruboš Jan, *Valašská kolonizace na Těšínsku v 16.-18. století*, 2010
- Janusz Wojciech, *725 lat Jawiszowic, Panorama najdawniejszych dziejów miejscowości na pograniczu śląsko-małopolskim*, Jawiszowice 2010.
- Jeř Radim, Pindur David, *Těšínsko w proměnách staletí, Český Těšín* 2010.
- Jurzak Bartłomiej, *Król Tymoteusz, Strój ludowy we wsi Kozy*, Kozy 2022.
- Kadłubiec Karol Daniel, *O kształtowaniu kulturowego oblicza cieszyńskiej ziemi*, Uniwersytet Ostrawski, „*Górnośląskie Studia Socjologiczne. Seria Nowa*” 2021, T. 12.
- Kadłubiec Karol Daniel, *Uwarunkowania Cieszyńskiej Kultury Ludowej*, Czeski Cieszyn 1987.
- Kadłubiec Karol Daniel, *O kształtowaniu kulturowego oblicza cieszyńskiej ziemi*, „*Górnośląskie Studia Socjologiczne, Seria Nowa*”, T. 12, 2021.
- Kajstura Michał, Puzik Krzysztof, *Jak to kiesi na Zorzyczu godali*, Zarzecze 2018.
- Kajstura Michał, Puzik Krzysztof, *Pamiętnik Zarzecki*, Zarzecze 2017.
- Kamocki Janusz, *Zarys grup etnograficznych w Polsce*, Lublin, 1991.
- Karaś Halina, *Polska leksykografia gwarowa*, Warszawa 2011.
- Kiełkowski Wojciech, *Chybie - dzieje gminy od czasów najdawniejszych do współczesności*, Chybie 2009.
- Kiełkowski Wojciech, *Dzieje Zbytkowa od czasów najdawniejszych do współczesności*, Zbytków 2019.
- Kiereś Małgorzata, *Doroczna obrzędowość w społecznościach zróżnicowanych religijnie na pograniczu polsko-czesko-słowackim*, Cieszyn 2007.
- Kiereś Małgorzata, Grzegorz Studnicki, Sosna Władysław, *Strój cieszyński. Tesinsky kraj. t. 5*, Milówka 2014.
- Klemensiewicz Zenon, Lehr-Spławiński Tadeusz, Urbańczyk Stanisław, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa 1965.
- Klocek Karol, *2675 wyrażeń gwarowych używanych w potocznej mowie przez rdzenną ludność wsi Zebrzydowice k. Cieszyna*, Zebrzydowice 2000.
- Kobiela Ludwik, *Gorejacy skarb*, Zarzecze 2003.
- Kobiela Ludwik, *Żabi Kraj*, Zarzecze 1997.

Kocurek Danuta, *Gwara wyznacznikiem tożsamości regionalnej : na przykładzie gwary śląskiej regionu pszczyńskiego*, *Cieszyński Almanach Pedagogiczny*, 2014 nr 3.

Kolberg Oskar, *Dzieła wszystkie, Śląsk*, tom 43, Poznań 1965.

Korzeniowska Wiesława, *O ukrytych skarbach, śpiącym wojsku i kochance diabła, czyli bajki, podania, opowieści ze Śląska Cieszyńskiego i ziemi pszczyńskiej*, Katowice 1995.

Król Tymoteusz, Bartłomiej Jurzak, *Gmina wielu strojów. Kobiety – twórczynie i użytkowniczki strojów ludowych w Gminie Wilamowice*, UM Wilamowice, 2024. (oczekuje na wydruk)

Król Tymoteusz, *Strój śląski jako dziedzictwo małopolskie ? Postawy wobec stroju cieszyńskiego wśród regionalistów po prawej stronie Białki w XXI w.*, Uniwersytet Ostrawski, 2024. (oczekuje na wydruk)

Krzyżanowski Julian, *Słownik folkloru polskiego*, Warszawa 1965.

Krzysztofik Robert, *Osadnictwo w rejonie Euroregionu Śląsk Cieszyński w okresie od XIII wieku do 1945 roku na tle wybranych zjawisk w przestrzeni geograficznej pogranicza polsko-śląsko-morawskiego*, Katowice 2003.

Kuhn Walter, *Geschichte der deutschen Sprachinsel Bielitz (Schlesien)*, Würzburg 1981.

Londzin Józef, *Drewniany kościół p.w. św. Katarzyny w Czechowicach*, Czechowice-Dziedzice 2002.

Lubaś Władysław, *Teoretycznie i praktycznie o relacjach między dialektologią a socjolingwistyką*, Kraków 1996.

Mały słownik gwar polskich, red. Wronicz Jadwiga, Kraków 2010.

Kaluza Karl, *Die Trachten der Bielitz-Bialaer Sprachinseldörfer*, „Beskiden-Kalender 1969“.

Karasek Alfred, *Ostschlesische Volkskunde*, w: red. V. Kauder, *Das Deutschtum in Polnisch-Schlesien*, Plauen 1932.

Karaś Halina, *Polska leksykografia gwarowa*, Warszawa 2011.

Kopeć Eugeniusz, *My i oni na polskim Śląsku 1918-1939*, Katowice 1986.

Kopeć Eugeniusz, *Szkice z przeszłości Czechowic-Dziedzic*, Katowice 1977.

Krętosz Józef, *Przeszłość Bronowa i parafii oraz jej duchowa spuścizna*, Czechowice – Dziedzice – Bronów, 2000.

Krzyszcz Walenty, *Księga życia, Dzieła wybrane*, Międzyrzecze 2010.

Kubok Beata, Greń Zbigniew, *Słownik Andrzeja Cinciały w cieszyńskiej dialektologii historycznej*, Warszawa 2000.

- Kuhn Walter, *Die Tracht, ein Bild des Menschen*, w: red. V. Kauder, *Die deutsche Sprachinsel Bielitz-Biala*, 1923.
- Kuhn Walter, *Geschichte der deutschen Sprachinsel Bielitz (Schlesien)*, Würzburg 1981.
- Kupiec Aniela, *Po naszymu pieszo i na skrzydłach*, Czeski Cieszyn 2009.
- Lipok-Bierwiaczonek Maria, *Ziemia pszczyńska w badaniach etnograficznych*, "Etnografia Polska, t. 33, z. 2, Wrocław 1989.
- Lysko Alojzy, *Klechdy pszczyńskie*, Łaziska Górne 1997.
- Łęczyńska Anna, *Pasterskie dziedzictwo kulturowe*, Delta, 2016.
- Łuc Izabela, *Słownik nazwisk mieszkańców południowego Śląska XIX wieku*, Katowice 2016.
- Macůrek Josef, *Valaši v západních Karpatech v 15.-18. století; k dějinám osídlení a hospodářsko-spoločenského vývoje jižního Těšínska, jihozápadního Polska, severozápadního Slovenska a východní Moravy*, Ostrava, 1959.
- Malinowski Lucjan, *Powieści ludu polskiego na Śląsku*, Kraków 1899.
- Malinowski Lucjan, *Powieści ludu polskiego na Śląsku*, Część II, Kraków 1901.
- Małecki Mieczysław, *Język polski na południe od Karpat*, Kraków 1938.
- Matuszczak Józef, *Kościół drewniane na Śląsku*, Wrocław 1975.
- Michalska Emilia, *Chyłą się moje dni*, Warszawa 1980.
- Milerski Władysław, *Zachodniocieszyński słownik gwarowy*, Czeski Cieszyn, 2009.
- Miodek Jan, *ABC polszczyzny*, Wrocław 2006.
- Młynek Władysław, *Śpiwy z Olzy*, Warszawa 1983.
- Mrózek Robert, *Nazwy miejscowe dawnego Śląska Cieszyńskiego*, Katowice 1984.
- Nikitorowicz Jerzy, *Tożsamość a akomodacja*, w: „*Studia Etnologiczne i Antropologiczne*”, T. 1, Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1997.
- Nitsch Kazimierz, *Dialekty języka polskiego*, Wrocław 1957.
- Nitsche Kazimierz, *Wybór polskich tekstów gwarowych*, Lwów 1929.
- Nowak Józef Karol, *Słownik gwary górali żywieckich*, wyd. Żywiec, 2013.
- Nowakowska-Kempna Iwona, *Polszczyzna kresowa na Śląsku*, Katowice, 1966.
- Nowrotek Bartosz Filip, *Zwyczaje, obyczaje i obrzędy doroczne polonii rumuńskiej we wsi Ruda*, Praca magisterska przygotowana pod kierunkiem prof. dr. hab. Ireny Bukowskiej-Floreńskiej, Cieszyn 2006.
- Nowrotek Zdzisław, *Drzewa mówią*, Ligota 2020.
- Nowrotek Zdzisław, *Ligota dawnymi laty*, Ligota 2018.
- Nowrotek Zdzisław, *Ligota nieznana*, Ligota 2019.
- Nowrotek Zdzisław, *Ostatnie roki*, Zabrzeg 2017.
- Nowrotek Zdzisław, *Rajskie lasy*, Ligota 2021.

- Nowrotek Zdzisław, *Zarzecze, Zarzecze...*, Mnich 2022.
- Oczko Anna, *Wołoski karpатызм лексыкальны а тэрміналогія пастэрска*, Kraków 2020.
- Okoniowa Joanna, *Dialektologia na usługach prac historycznojęzykowych i porównawczych*, Kraków 2002.
- Okoniowa Joanna, *Zmiany w pojmowaniu dialektu i dialektologii*, Łódź 2002.
- Ondrusz Józef, *Godki śląskie*, Ostrawa 1974.
- Orlik J. Zygmunt, *Opowieści ziemi pszczyńskiej*, Tychy 2009.
- Owczarz Waleria, *Godki i opowiadki familijne*, Bestwina 2011.
- Owczarz Waleria, *Słowniczek z języka naszych przodków*, Bestwina 2007.
- Pająk Barbara, Barzyk Zofia, Dudzik Anna, *Monografia Czechowic-Dziedzic 1918-1939*, Czechowice-Dziedzice 2012.
- Panic Idzi, *Śląsk Cieszyński w początkach czasów nowożytnych*, Cieszyn 2011.
- Panic Idzi, *Śląsk Cieszyński w średniowieczu*, Cieszyn 2010.
- Panic Idzi, *Z badań nad osadami zanikłymi na Górnym Śląsku w średniowieczu*, „Pamiętnik Cieszyński” 2000, t. 15.
- Peterek Mieczysław, *Spóminki z downych roków*, Bielsko-Biała 2006.
- Piesko Leopold, *Gwiazdka Cieszyńska*, nr 90, 20.11.1928.
- Pluta Feliks, *Dialekt głogówecki: Fonetyka*, Wrocław 1963.
- Podania i legendy Czechowic-Dziedzic*, zebra. i zapis Korzeniowski Teodor i inni, Czechowice-Dziedzice, 2017.
- Podgórcy Barbara i Adam, *Mitologia Śląska, czyli przywiarki ślónskie*, Katowice 2020.
- Podgórcy Barbara i Adam, *Słownik gwar śląskich*, Katowice 2008.
- Podwójna siła piękna*, SLGDZB, Bielsko-Biała 2022.
- Polak Jerzy, *Narodziny miasta Białej*, „Relacje Interpretacje”, Bielsko-Biała, nr 2(70) 2023.
- Polak Jerzy, *Przewodnik po Bielsku-Białej*, Bielsko-Biała, 2000.
- Pol Wincenty, *Rzut oka na północne stoki Karpat*, Kraków 1851.
- Połączył nas folklor*, red. Małgorzata Słonka, Bielsko-Biała 2023, s. 107.
- Przemyk Edward, *Po zorzycku, po naszymu*, Zarzecze-Chybie 2007.
- Przewodnik po gminie Istebna*, Istebna-Kwidzyn 2010.
- Przymuszała Lidia, *Słownik frazeologizmów i typowych połączeń wyrazowych w gwarach śląskich*, Opole 2013.
- Przysłop*, red. Krzeszowiak Wiesława, Kraków- Zawoja Przysłop 2007.
- Reichan Jerzy, *Dialektologia w pracach naukowych profesora Józefa Bubaka*, Onomastica LXIII, 2019.
- Rodak Jan, *Stara Wieś, U zarania osady oraz parafii pw. Podwyższenia Krzyża Świętego (in loco)*, Kraków 2022.
- Rokita Zbigniew, *Kajś, Geszichta o Górnym Ślónsku*, Wołowiec 2022.

- Rybka Piotr, *Gwarowa wymowa mieszkańców Górnego Śląska w ujęciu akustycznym*, Katowice 2017.
- Rybka Piotr, *Międzynarodowy alfabet fonetyczny w slawistyce*, Katowice 2015.
- Rucki Jerzy, *By uchronić od zapomnienia*, Cieszyn 1999.
- Skoczylas Władysław, *Słownik gwary używanej w Kozach, Kozy*, 2003.
- Słowniczek „Babiogórski”*, Joanna Pacyga, w: Przysłop, red. W. Krzeszowiak, Kraków - Zawoja Przysłop 2007, s. 109-112.
- Słownik gwar śląskich*, red. Bogusław Wyderka, Opole, 2000–2012.
- Snoch Bogdan, *Ilustrowany słownik dziejów Śląska*, Katowice 1991.
- Solarska Barbara, *Zespoły ludowe ziemi pszczyńskiej*, Pszczyna 2001.
- Sopot-Zembok Barbara, *Obraz wsi pszczyńskiej w świetle testamentów chłopskich z połowy XIX wieku*, Pszczyna 2009.
- Spyra Aleksander, *Budownictwo drewniane na ziemi pszczyńskiej*, Pszczyna 1982.
- Spyra Janusz, *Śląsk Cieszyński w okresie 1653-1848*, Cieszyn 2012.
- Stara Wieś, historia kościoła*, wyd. Parafia Rzymsko-Katolicka w Starej Wsi, rok wyd. nie podany.
- ŠTIKA Jaroslav, *Těšínsko 5. Díl. Těšínská lidová kultura a polská národností menšina*, Tešinsko 2003.
- Szanskij Nikołaj Maksimowicz, *Kratkij etimologiczeskij slowar russkogo jazyka*, Moskawa 1971.
- Szaraniec Lech, *Górny Śląsk i Małopolska*, Katowice 1992.
- Szelong Krzysztof, *Lingwistyczne igraszki ks. Leopolda Jana Szersznika, „Dziedzictwo”*, 1997, nr 3, dodatek historyczny, s. V-VII.
- Szersznik Leopold Jan, *Miscellanea*, [KC (sygn. DD V 36)].
- Szersznik Leopold Jan, *Miszellanien von verschiedenen Erfahrungen, Beobachtungen und Bemerkungen zusammen getragen*, [KC (sygn. DD II 10)]
- Szturc Maria, *Spod smrekowych groni*, Cieszyn 2009.
- Szulc Halina, *Typy wsi Śląska Opolskiego na początku XIX wieku i ich geneza*, Warszawa 1968.
- Šrámek Rudolf, *Slezsko a severovýchodní Morava z hlediska jazykového*, In: Svoboda Jiří: *Slezsko a severní Morava jako specifický region*, Ostrava 1997.
- Śląsk Cieszyński, środowisko naturalne, zarys dziejów, zarys kultury materialnej i duchowej*, red. Sosna Władysław, Cieszyn 2001.
- Wajda Ludwik, *Pogranicze gwarowe lachowsko-góralskie*, Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Z.58, 1976.
- Wawrosz Adam, *Z naszej nolepy*, Zaolzie, 1969.
- Wątroba Juliusz, *Herbowizna*, Rudzica 2008.
- Wątroba Juliusz, *Wczora była niedzieliczka*, Bielsko-Biała 2015.

- Widera Aleksander, *Od Cieszyna do Gogolina*, Opole 1978.
- Wilamowice, *Przyroda, historia, język, kultura oraz społeczeństwo miasta i gminy*, red. Antoni Barciak, Wilamowice 2001.
- Winkler Jan, *Poznaczenie życzeń siedlaków zgromadzonych w Cieszynie dla wolenia wyścianca do Opawy*, Cieszyn 1848.
- Władysław Milerski, *Zachodniocieszyński słownik gwarowy*, Czeski Cieszyn, 2009.
- Wojnar Zbigniew, *Maryjka*, b/w, 2023.
- Wojnar Zbigniew, *Utopce*, Tychy 2021.
- Woźniak Hieronim, *Wołosi, pasterstwo i szataśnictwo*, www.tmzz.org.pl, dostęp 09.09.2023.
- Wójtowicz Marian, *Roztomili ludkowie*, Mních 2021.
- Wpływ Wołochów na kulturę pasterską i kuchnię Karpat, red. Władysław Migdał i inni, „Przegląd hodowlany” 5/2020.
- Wronicz Jadwiga, *Słownik gwarowy Śląska Cieszyńskiego*, Wiśła Utróń 1995, 2 wyd. Ustróń 2010.
- Wrzół Józef, Tyc Władysław, Woźniak Erwin, *100 lat kaplicy p.w. Najświętszej Maryi Panny z Zabrzegu*, Czechowice-Dziedzice-Zabrzeg 2003.
- Wrzół Józef, Tyc Władysław, *Zabrzeg i jego mieszkańcy dawniej i dziś na fotografii*, Czechowice-Dziedzice-Zabrzeg 1998.
- Z biegiem Olzy*, broszura, 1982.
- Zaręba Alfred, *Szkice z dialektologii śląskiej*, Katowice 1988.
- Znamierowski Albert, *Pieczenie i herby Śląska Cieszyńskiego*, Górki Wielkie - Cieszyn, 2011.

Inne źródła publikacji gwarowych

- Crazyolka z Hażłacha, publikacje na facebooku poezji humorystycznej
- *Dykcjónorz*: dykcjonorz.eu/czasowniki/ , dostęp 20.02.2023
- etnolektu śląskiego (wszystkie śląskie gwary):
pl.wiktionary.org/wiki/Indeks:S%C5%82ownik_j%C4%99zyka_%C5%9B%C4%85skiego ,
dostęp 20.02.2023
- Gwara górnośląska: slovníkślaski.pl/#S , dostęp 20.02.2023
- gwaracieszynska.pl/slovník-gwary , dostęp 20.02.2023

pl.wiktionary.org/wiki/Indeks:Polski_-_Gwara_cieszyńska, dostęp 20.02.2023

- Karaś Halina, *Gwary polskie*, Kompendium internetowe;
dialektologia.uw.edu.pl/index.php?l1=mapa-serwisu&l2=&l3=&l4=zywiecczyzna-gwara-mwr

- Sochacki Tomasz z Kończyc - opowiadania pisane gwarą oraz liczne inne materiały tekstowe: <https://gwaracieszynska.com/>

- Zbiorek poezji *Nad Olzq* - wiersze patriotyczne, przywiązanie do języka śląskiego, m. in. w wierszach Władysława Młynka *Smutne gronie*. (forma broszury, brak danych o wydawcy i roku wyd.)

Informatorzy i konsultacje

Wszystkim, którzy podzielili się wiedzą i wszelkimi materiałami wykorzystanymi w tej książce uprzejmie dziękuję!

Są to:

Beberok Zdzisław, Białek Erwin, Białek Ludwik, Bieńko Anna, Bierońska Genowefa, Bierońska Zofia, Brachman Robert, Brańka Franciszek, Brzóška Jan, Brzóška Maria z d. Donocik, Czaiński Kamil, Donocik Marcela z d. Stokłosa, Duława Urszula, ks. Dyrda Emil, Dziendziel Jadwiga, Dziendziel Józef, Francuz Henryk, Gamrot Alina z d. Uchyła, Gawlas Kazimierz, Gazda Grzegorz, Gola Krystyna, Golowie Jadwiga i Henryk, Grygierczyk Władysław, Hess Małgorzata, Janusz Piotr, Jarczok Zofia, Kajstura Emil, Kajstura Ludwik, Kobiela Andrzej, Kołoczek Ludwik, Kopeć Anna, Kopeć Eugenia, Kraus Zenon, ks. Józef Krętosz, Kuś Jan „Przewoźnik”, Kutryba Emilia z d. Dropczyńska, Mazur Karol, Orawiec Janina z d. Willmann, Nowrotek Maria, Paszek Ludwik, Paszek Mieczysław, Ratajowie Helena i Jan, Rojczykowie Irena i Ludwik, Smyczek Janina z d. Paszek, Studnicki Grzegorz, Szczyrbowska Elżbieta, Szypuła Zbigniew, Tomaszczyk Ignacy, Tomaszczyk Jacek, Tomaszczyk Janina, Uchyła Helena z d. Polok, Więcek Antoni, Wituś Ludwina, Wizner Danuta, Wizner Rudolf, Wobik Weronika, Wojciech Stanisław senior, Wojnar Zbigniew, Zawada Bernadeta z d. Szczygieł, Zioberczyk Krystyna, Zolich Krystyna i inni.

Fotografie w tekście oraz ich źródła

(użyte skróty: APA - archiwum prywatne autora)

(Po ukośniku podane źródło pochodzenia fotografii; użyte skróty: APA - archiwum prywatne autora)

1. Wejście z wysiodkami w tradycyjnym domu. Czy może być symbolem wejścia-wyjścia Stela w świat? (Wawrzyczek, Zabrzeg) / APA
2. Grodziec Śląski, zamek z XVI w., wzmiankowany w XIII w. / APA
3. Księstwo bielskie na mapie Matthäusa Seuttera, I poł. XVIII w. /
l.wikipedia.org/wiki/Ksi%C4%99stwo_bielskie, domena publiczna ; Z prawej - Intensywność używania gwary śląskiej / eduś / edus.ibrbs.pl/; domena publiczna, dostęp 10.01.2023
4. Bielsko, zamek książęcy i górny rynek / APA
5. Kopalnia i familoki, widomy symptom nadchodzących zmian w ówczesnej wsi Czechowice
6. Zabrzeg, kamień milowy „wiedeński” / apa ; z prawej murale na odnowionej stacji kolejowej. To z tej miejscowości zacytowano aż 144 frazeologizmy w wydanym w Opolu słowniku (czytaj wyżej) / APA
7. Odmiany gwary cieszyńskiej, wg autora /
pl.wikivoyage.org/wiki/%C5%9A%C4%85sk_Cieszy%C5%84ski; domena publiczna, dostęp 10.01.2023
8. Cieszyn, Studnia Trzech Braci. Czy stąd rozeszli się legendarni bracia, a Cieszko pozostał ze swą cieszyńską mową? / APA
9. Ligota, widok znad stawu Hałcnowiec / APA
10. Czechowice-Dziedzice, mozaika fotografii / APA
11. Karwina, starówka Frysztań, „polski” kościół / APA
12. Cieszyn, ul. Głęboka / APA
13. Bronów, stylowa willa w centrum / APA
14. Zebrzydowice, pałac / APA
15. Kozy, pałac Czeczów / APA
16. Bestwina, kościół, muzeum regionalne / APA
17. Dankowice, aleja lipowa / APA
18. Cieszyn, pomnik J. Szersznika; stronica Słownika, XVIII w. / APA; Książnica Cieszyńska, stronica Słownika Szersznika XVIII w.
19. Pojana Mikuli, Bukowina, Rumunia. Bawiące się dzieci w Domu Polskim. Wypas bydła / Fot. B. Filip Nowrotek, r. 2006 / APA

20. Czechowice. Pierwotna osada i zamek w wizji i wykonaniu makiet przez Rafała Tarmasa, wizualizacja fotograficzna autora / APA
21. Figurki utopców w Skoczowie i Chybiu / APA
22. Rudzica, dojrzewający jęczmień na Dziołach / APA
23. Bestwina, dawny dwór Habsburgów / APA
24. Dębowiec, dworska aleja nad stawem / APA
25. Skoczów, Rynek / APA
26. Ziemie Korony Czeskiej (Země Koruny České): Czechy, Morawy, Łużyce, Śląsk w okresie od ok. 1330 do 1742 / Pekař, Dejiny Československe 1921. Reprod. voj. zemnepisneho ustavu, Praha
27. Północny zasięg gwar zachodnio-południowo-śląskich: linia nr 5 (Pszczyna, Suszec, Warszowice, Grzawa, Pawłowice) / S. Bąk, *Mowa polska na Śląsku*, Wrocław 1974
28. Katowice, szklany wieżowiec; Gorce, rzeka Kamienica, „pachnąca żywicą” / APA
29. Bezkresne góry / APA
30. Granice i podziały dialektu śląskiego (fragment mapy, P. Rybka 2017) / P. Rybka, *Gwarowa wymowa mieszkańców Górnego Śląska w ujęciu akustycznym*, Katowice 2017, s. 57
31. Dawne Zarzecze, kościół p.w. MB Śnieżnej, gospody, szkoła nr 1, budynek gminy, kaplica pielgrzymkowa na Gołyszu / archiwum Towarzystwo Miłośników Zarzecza
32. Zapora Goczałkowicka, gdzie leżała wieś Zarzecze; Pozostałości po zalanej osadzie, która wyłania się z jeziora w czasie posuszy. Z lewej ruiny pielgrzymkowej kaplicy Gołyskiej, z prawej droga do wsi. Fotografie Jacka Glosa i Roberta Brachmana / Fotografie Jacka Glosa i Roberta Brachmana
33. Strzelin, kościół zwany polskim
34. Kaplica św. Wendelina w Rudzicy / APA
35. Elżbieta Grygierczyk; Stefania Dziadek, chusta żurkowana, własnoręcznie haftowany żywotek i pas, 1959, Ligota / archiwum prywatne Grzegorz Gazda / Bazieli Barbara, Atlas Polskich Strojów Ludowych, Strój cieszyński, cz. III, z. 6, Wrocław 2006, s. 87
36. Oplecki stroju śląskiego Janiny Orawiec, Ligota / APA
37. Przody sukni stroju śląskiego Janiny Orawiec, Ligota / APA
38. Panny w strojach cieszyńskich, Joanna Gazda, Małgorzata Jonkisz, Ligota 2007 / archiwum prywatne Grzegorz Gazda
39. Leśna fantazja / APA
40. Cesarski krzyż w Landeku i mogiła żołnierza I wojny światowej w Górkach Wielkich / APA

41. Grzawa, kościół drewniany, 1492 / APA
42. Plemiona śląskie we wczesnym średniowieczu / en.wikipedia.org/wiki/File:Lokalizacja_plemion_%C5%9Bl%C4%85skich_w_IX_i_X_wieku.svg; dostęp 08.11.2023
43. Grodziska Gołęzyców, stanowiska: Lubomia-Sarynia, Międzywieć, Kocobędz-Podobora, ok. VIII-IX w. / APA
44. Stare Bielsko, najstarszy kościół w pow. bielskim z XIV w. / APA
45. Góralska wieś wałaska, skansen - Valašske Muzeum w Přírode, Moravy / APA; Plakat Wałasi w Cieszyńskim z wystawy w Jabłonkowie, materiał Muzeum Czeskiego Cieszyna
46. Stara Wieś, kościół ze szlaku średniowiecznych śląsko-małopolskich kościołów drewnianych / APA
47. Budownictwo wiejskie, Gmina Wilamowice i Gmina Czechowice-Dziedzice; Oko Opatrzności, dom mieszkalny, dom z wysiodkami / Fotografie z Wilamowic i Heczmarowic: 23, 24, 25, 28 z książki *Wilamowice, Przyroda, historia, język, kultura oraz społeczeństwo miasta i gminy*, red. Antoni Barciak, Wilamowice 2001. / Fotografie z gminy Czechowice-Dz. APA
48. Brenna, widok na rzekę Brennicę, kościół i góry / APA
49. Niemcy starobielscy / fot. Richard Ernst 1935; inne-jezyki.amu.edu.pl/Frontend/LanguageSource/Details/1242; domena publiczna, dostęp 11.12.2023
50. Cieszynianki z Zaolzia na wystawie kultury ludowej w Brnie w 1928 r. / Muzeum Trójstyku w Jabłonkowie
51. Konfirmantka z Bystrzycy n. Olzą, 1910 r. ; Międzyrzecze Górne, Konfirmacja z roku 2009 / Bystrzyca, fot. J. Raszka; Zabytki Międzyrzecza i Ligoty, s. 212
52. Sodaliczka Mariańska Panien, ks. Joachim Hilszer, Ligota 1946 / archiwum prywatne Grzegorz Gazda
53. Zespół Regionalny Dankowianie; Zespół Tradycja, Stara Wieś / mgok.wilamowice.pl; domena publiczna Sołectwa Dankowice; domena publiczna, dostęp 12.12.2023
54. Iskierkowa Familia z Brzeszcz; strój cieszyński w zbiorach Muzeum Regionalnego w Bestwinie; Jawiszowianki podczas obchodów 725 lat Jawiszowic w 2010 r. / mgok.wilamowice.pl; Strój cieszyński w zbiorach Muzeum Regionalnego w Bestwinie / APA; Zespół Jawiszowianki w strojach ludowych podczas obchodów 725 lat Jawiszowic w 2010 r. / oswiecim.naszemiasto.pl/wies-jawiszowice-najstarsza-w-polsce/ar/c8-598030; domena publiczna, dostęp 12.12.2023
55. Zespół Trachten und Volkstanzgruppe Bielitz-Biala w Brunszwiku, Niemcy / bielitz-biala.de/volkstanzgruppe; domena publiczna, dostęp 05.02.2024

56. Karol Pytel, w Zabrzegu siedzący drugi od lewej, r. 1937-38. Dwie nagrody, Prezydenta RP oraz Premiera / Monografia Zabrzega, red. M. Pisarek, Zabrzeg 2014, s. 258; zbiory prywatne Jadwigi Witkowskiej

57. Z lewej Magdalena i Jan Kusiowie, z prawej Eugenia i Jan Kusiowie; Z dołu Rodzina Tomaszczyków Janina i Ignac, Anna Kopeć, Tomaszczyk Marian i syn Sebastian u Prezydenta RP Andrzeja Dudy z małżonką Agatą, na wręczeniu odznaczenia / archiwum rodzinne S. Kusia, A. Kopeć, J. i I. Tomaszczyków

58. J. Tomaszczyk, fragment rękopisu, front r. 1945; późniejszy portret Renaty Tomaszczyk; Z dołu domostwo Rodziny Tomaszczyków w Zabrzegu nr 1 / archiwum rodzinne Marii i Ignacego Tomaszczyków

59. Karol Kóska i jego wybitni Polacy / fot. Mirosław Zając

60. Rodzina Dropczyńskich, połowa XX wieku; Dropczyński w Status Animarum oraz w wykazie szlachty polskiej / archiwum prywatne rodziny Dropczyńskich; Status Animarum archiwum parafialne fragm, wykazie szlachty polskiej / Status Animarum archiwum parafialne w Ligocie; fragm. wykazu szlachty polskiej: geneteka.genealodzy.pl; domena publiczna, dostęp 08.12.2022

61. Samotna mogiła na cmentarzu przy kościele św. Katarzyny / APA

62-82. Fotografie w Rozdziale książki DWADZIEŚCIA ZABYTEKÓW / APA

Okładka przód: Montaż fotografii z Czechowic-Dziedzic i gminy / fotografie oraz kompozycja - Zdzisław Nowrotek

Okładka tył: Montaż fotografii z Czechowic-Dziedzic i gminy / fotografie oraz kompozycja - Zdzisław Nowrotek

Są dwa jakże piękne słowa w cieszyńskiej mowie, czasem jeszcze używane w obszarze gwarowej komunikacji: **STELA** i **HERBOWIZNA**. Brzmia już niemodnie, ale pięknie, nawet patetycznie! I mają znaczny ciężar znaczeniowy oraz swoją moc. To wokół nich koncentrować się będzie kompozycja tej publikacji. O języku przodków pochodzących stela i ludziach stela, o otrzymanej herbowiznie, która określa ich tożsamość, jest ta książka. W kontekście tym zrozumiała staje się nazwa **Słownika, najważniejszego komponentu, zarazem tytuł książki.**

Drugie ze słów, herbowizna, oznaczać może wiano, spadek, odziedziczenie majątku rodzinnego, ale także coś znacznie ważniejszego dla człowieka i społeczności, w której wznosimy i żyjemy - dziedzictwo historii, kultury, często wiary i co dla tej książki istotne – języka. Herbowizna - spadkobierstwo materialne oraz duchowe. Oba słowa splatają się ze sobą i wspólnie tworzą nowy sens.

Książka świadomie wykracza poza ramy słownika, jako zbioru zapisanych słów. Wypisy różnych autorów piszących gwarą, teoretyczne teksty, rozmowy o tożsamości i spadkobierstwie, fotografie zabytków, mogą stać się atrakcyjnym, zarazem treściwym kontekstem wiodącego projektu.

